

רציונל תוכנית לימודים

תוכנית לימודים לטיפוח השפה העברית

ללומדים במסלול טרום יסוד

במרכזי החינוך של שב"ס תשפ"ב - 2022

רציונל תוכנית לימודים לטיפוח השפה העברית

ללומדים במסלול טרום יסוד במרכזי החינוך של שב"ס תשפ"ב - 2022

פיתוח תוכנית לימודים אחידה בשפה העברית למסלול טרום יסוד, עלתה כצורך מהשטח למתן מענה פדגוגי ככלי עבודה למורים וללומדי השפה העברית מרמת מתחילים עד העברת הלומדים למסלול 8 שנות לימוד.

למי מיועדת התוכנית?

אוכלוסיית היעד של התוכנית מיועדת ללומדים - אסירים מבוגרים שהשפה העברית אינה שפת אם שלהם.

מהם מאפייני אוכלוסיית היעד?

שליטה מועטה בשפה העברית: קריאה וכתובה ולעיתים גם דיבור. קושי במיומנויות הבעה בכתב.

התוכנית מתייחסת לשפה כאמצעי תקשורת בהקשר חברתי, תרבותי, השכלתי ואישי. התוכנית מתכתבת עם חזון השב"ס שמאמין בשיקום האסיר ושילובו בחברה. השליטה בשפה העברית מאפשרת תקשורת פתוחה בין מגזרי האוכלוסייה השונים, ידיעת העברית היא מנוף לקידום חברתי-כלכלי ומפתח להשתלבות בחברה הישראלית מבחינה כלכלית ותרבותית.

מטרת העל של הוראת עברית כשפה שנייה היא להבטיח כי בסופו של התהליך לומדים שעברית אינה שפת אמם יוכלו להשתמש בה שימוש מושכל בהקשרים חברתיים שונים. הגישה היא בראש ובראשונה פונקציונלית-הקשרית.

מטרות התוכנית ועקרונותיה

- לעודד ולטפח שיח דבור.
- לטפח שטף קריאה.
- לטפח ולשפר את מיומנויות הבנת הנקרא.
- לחזק את תחושת היכולת והמסוגלות של הלומדים.
- להכיר ללומדים מגוון סוגות המרחיבות את הידע הכללי.
- לשפר אוצר מילים ופריטי לשון בעקבות מפגש עם טקסטים שונים ומגוונים.
- לפתח את השפה על גווניה הרבים.
- לשפר תקשורת בין אישית בסיטואציות לימודיות וחברתיות.

עקרונות הלמידה

- א. **למידה המבוססת על עקרונות מתוך הוראה- למידה דיפרנציאלית** הכוללת:
1. מגוון וריבוי של אופני ייצוג.
  2. מגוון וריבוי של דרכי פעולה ודרכי הבעה.
  3. מגוון וריבוי של פעילויות לימודיות בשילוב עבודה על פי תפיסת הפיגומים של ויגוצקי.
- ב. **למידה רלוונטית ומשמעותית**- קירוב ויצירת הקשרים בין הנושאים והמיומנויות הנלמדים לעולם של הלומדים המבוגרים.
- ג. **למידה מתוך עניין והנאה**- מציאת תחומי עניין וחזק.
- ד. **למידה באמצעים מגוונים**- סיפורים, משחקים, טקסטים ויזואליים.
- ה. **למידה בקבוצות קטנות**- למידה סבלנית המבוססת על דיאלוג מכבד ומפרה.
- ו. **דירוג ההוראה בידע לשוני על פי תבניות לשון:**
- מן הפשוט למורכב, מן הקרוב לרחוק, מן השכיח לנדיר, מן המוכר לזר תוך המחשה (רב חושית) וגיוון.
- ז. **עקרון הגיוון – מגוון נושאים מגוון סוגות** ותת-סוגות ועיסוק מונחה בכולן.
- הגיוון מתבטא גם בהרכב וסוג הפעילויות – מפעילויות עצמאיות לפעילויות בזוגות ובקבוצות ועד לפעילויות במליאה.
- ח. **אקטיביות הלומד**- הלומד פעיל ומעורב.
- ט. **מתן משוב לאורך כל התהליך**.
- י. **הערכה**-הלמידה תהיה מלווה בהערכה רציפה, וממדי ההצלחה יהיו ברורים ויאפשרו להעריך נכונה את הישגי הלומדים.

מבנה התוכנית

התוכנית נכתבה בהתאמה לתוכנית הלימודים של האגף ללימוד מבוגרים. התוכנית מותאמת לעולם הלומד המבוגר הכוללת: התאמת טקסטים, התאמה רגשית חברתית, התאמת דרכי הוראה – למידה. התוכנית מאפשרת למורים לעבוד עם כלל הלומדים, כי הטקסטים אחידים והפעילויות מותאמות לרמות השונות. התוכנית כוללת את 4 אופנויות השפה: האזנה, דיבור, קריאה, כתיבה.

התוכנית כוללת:

1. יחידות לימוד בסוגות ונושאים שונים ובהם הנחיות למורה, ופעילויות ללומדים.
2. ביחידות הלימוד תמצאו מערכי שיעור ופעילויות בשלוש רמות, על פי עקרונות ההוראה הדיפרנציאלית והפיגומים על פי ויגוצקי. (פרט לסוגת טקסטים מדריכים מפעילים, ויחידת לימוד חגים, תרבות, מורשת)
3. בכל יחידות הלימוד רמה 1 מנוקדת.
4. ליחידות הלימוד יש מבנה קבוע המבוסס על מעגל הלמידה.
5. דרכים לגיוון בדרכי הוראה ובפעילויות ללומדים בשילוב: משחקים, מתודות ופרקטיקות הוראה.
6. התוכנית מאפשרת למורה להפעיל שיקולי הדעת: בבחירת קטעי הלימוד, בבחירת המשימות והפעילויות, אופן העבודה: יחידנית, זוגית, קבוצתית. בחירה בשימוש במצגות המלוות.
8. כלי עזר לשימוש המורה:
- לרשות המורה: מבדקי הצלחה המצורפים בסיום כל יחידת לימוד לכל רמת לימוד. לצורך הערכת התקדמות הלומד.
- לרשות המורה: מיפוי דינמי / מיפוי התקדמות למורה – טבלה על פי קטגוריות המזהות ומשקפות את התקדמות הלומד לאורך תהליך הלמידה.
- לרשות המורה: שתי חוברות נלוות: א- חוברת מיומנויות בהבנת הנקרא, ב- חוברת לשון לחיזוק והעשרת המיומנויות הלשוניות.
9. משחקים – ביחידות הלימוד תמצאו הצעות למשחקי למידה, בנוסף מצורפות תבניות משחק (ללא חיבור לאינטרנט) שתוכלו להכין יחד עם הלומדים כביצועי הבנה.

הטקסטים ורמתם

הטקסטים מעובדים, משוכתבים ומותאמים לרמת הלומדים ותואמים את תכנית הלימודים.

הטקסטים עוסקים וכוללים תחומי ידע רבים המיועדים להרחבת ידע עולם.

טבלת סוגי המשימות והמיומנויות הנמצאות ביחידות הלימוד.

סוגי משימות ופעילויות	משימות ביצועי הבנה	מיומנויות	לשון
שאלות רב בררה. שאלות נכון/לא נכון. שאלות פתוחות – הפנייה לתשובות בטקסט. השלמת משפטים (מחסן מילים) סידור משפטים לפי סדר הקטע. מתיחת קווים בין מילים. הקפה בעיגול של תשובה נכונה. פירוש מילים, מילים והיפוכן. משימות עם תמונות.	ספר במילים שלך... מה דעתך על... תן דוגמה... איך אתה היית נוהג?... מה למדת על..	מילות שאלה - שאילת שאלות. הכללה ופרטים. מילה והיפוכה. סמיכות. סיבה ותוצאה. טקסטים לא מילוליים – בעיקר תמונות ואיורים. מילות קישור. מילות יחס.	זכר נקבה. יחיד רבים. שמות עצם. מילות זמן. פועל.

הסוגות והנושאים בתוכנית:

כל יחידת לימוד כוללת טקסט אחד המעובד לשלוש רמות המאפשרת למורה להתחיל בפעילות פתיחה משותפת, וממנה יוכל המורה לתת ללומדים פעילויות בשלוש רמות.

לפניכם טבלה המפרטת את הסוגות ונושאי יחידות הלימוד.
המלצה לסדר ההוראה והתקדמות בתהליך ההוראה - למידה.
(המספרים מסמנים מה ללמד ראשון, שני וכו...)

סוגה / נושא	פירוט יחידות הלימוד – מצגות מלוות
סיפורי עם / סיפור עממי	1 – כבוד לבגד 2 – כיצד גילו את הקפה (מצורף קובץ מלווה) 3 – הסב ונכדו / כף העץ 4 – העיוורים והפיל (מצורפת מצגת) 5 – תיבת פנדורה (מצורפת מצגת)
משלים	(מצגת פתיחה לסוגת המשלים) 1 – משל שני הזאבים 2 – האריה והעכבר 3 – לצאת ידי הכול 4 – הילד שצעק זאב, זאב – 4 5 – הצרצר והנמלה
טקסטים מדריכים מפעילים	כתיבת רשימה, הכנת מתכונים, הוראות וכללים למשחק כדורגל, התנהגות במקרה של שריפה, הוראות לתמרורים ואיורים.
המכתב האישי	ליחידה זו יש מצגת מלווה למידה.
סיפורים	(מצגת כללית לטקסט סיפורי) 1 – אף פעם לא מאוחר 2 – האופה והאיש העני

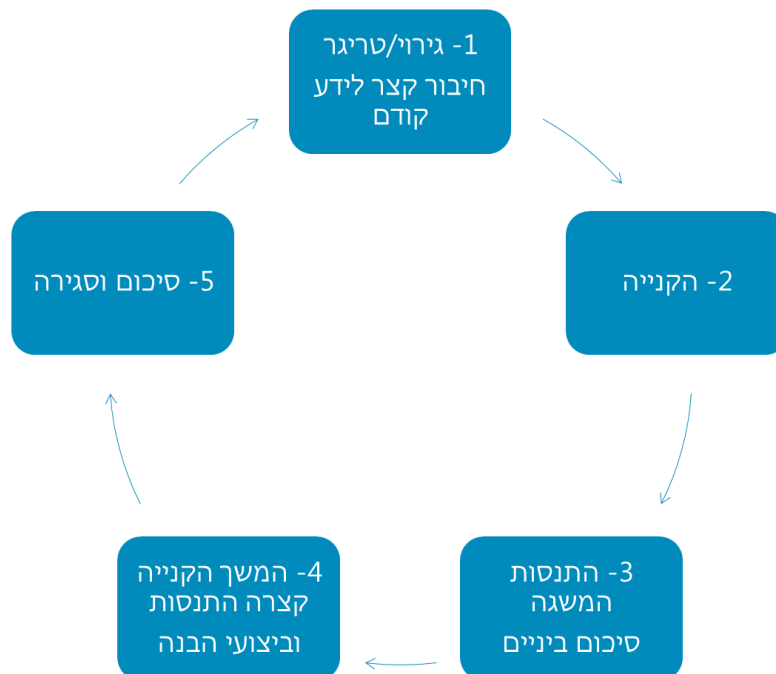
המתנה של מרים – 3	
טקסטים מידעיים (מצגת כללית לטקסט מידעי) בתים – 1 (מצורפת מצגת) למה לבעלי חיים יש זנב? – 2 שפעת – 3 המצאת הכסף – 4 (מצורפת מצגת)	
חגים, תרבות מורשת ראש השנה. (מצורפות שתי מצגות) רמדאן ועיד אל פיטר. (מצורפת מצגת) חג המולד וחגי האור. (מצורפת מצגת) חנוכה (מצגת) חג הסיגד (מצגת) נובי גוד (מצגת)	

המלצה ללמד במבנה שיעור המבוסס על מעגל למידה

מעגל הלמידה

מילות פתיחה על מעגל הלמידה

השיעור מתחיל – מה הסיבה שתלמיד ירצה להקשיב לו ולקחת בו חלק ?
מה יגרום לתלמיד להרגיש צורך באותו שיעור ? **מה יגרה אותו ללמידה ?**
כדי ליצור אצל התלמיד הנעה ללמידה המורה חייב להתייחס למרכיבים **הרגשיים** של הלמידה ולא רק למרכיבים **הקוגניטיביים** שלה .
הידע המועבר לתלמידים זקוק להתייחסות של כאן ועכשיו – העיקר איננו העברת הידע אלא , התחושות שהוא מעורר בקרב לומדים . **על הלומד להתנסות במגע** עם הידע מתוך מקורות אוטנטיים ורלוונטיים לחייו . נכון לתכנן את תהליך הלמידה למעגלים – הלמידה מתרחשת כי **התעורר צורך** – הצורך ממומש – ואז הוא מתפרק וכך נסגר לו מעגל למידה אחד ובהמשך כשיתעורר עוד צורך יפתח מעגל למידה שני וכן הלאה . לכן חשוב לסיים נכון את השיעור – לעשות סגירה נכונה לשיעור . רק לאחר שנעשית סגירה נכונה תהליך הלמידה מומש ויצר שחרור לעבר פתיחת המעגל הבא . (עודד בן מנחם)

השלב הראשון של מעגל הלמידה הוא שלב קריטי, בו עלינו המורים וזו אחריותנו "לפתות" לגייס להזמין את התלמידים ללמידה...זהו שלב ה"פיתוי" /שלב הטריגר/ שלב הגירוי ללמידה. התבוננו במעגל הלמידה וראו שתחילתו בטריגר/גירוי וחיבור לידע קודם כלומר, מעגל הלמידה נפתח בטריגר/גירוי לסקרנות.

איך נראה שיעור על פי מעגל הלמידה?

- א. פתיחה משותפת לכלל הלומדים בכיתה. פתיחה זהה וסיכום זהה.
- פתיחה משותפת הכוללת : שיח דבור בכיתה, האזנה – הבנת הנשמע.
- ב. זמן הקנייה ולימוד.
- ג. פעילויות על פי רמות, ובמבנה שיכול להיות : יחידני, זוגות, קבוצות. פעילויות הכוללות ביצועי הבנה ויישום הנלמד.
- ד. סיום כיתתי משותף.
- ה. מבדק הצלחה ולעיתים גם רפלקציה של הלומד.